

Rättsavdelningen
Enheten för socialjuridik
Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

JÄMSTÄLLDHETSMYNDIGHETENS REMISSVAR PÅ ”SOCIALSTYRELSENS FÖRESKRIFTER OCH ALLMÄNNA RÅD OM VÅLD I NÄRA RELATIONER” DNR 4.1–37013/2021

Sammanfattning

Regeringen har gett Socialstyrelsen i uppdrag att inom vård och omsorg fortsatt stödja genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Inom ramen för detta uppdrag genomfördes en uppföljning av Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2014:4) om våld i nära relationer.

Jämställdhetsmyndigheten har inbjudits att lämna synpunkter på Socialstyrelsens förslag till ny författning om våld i nära relationer med tillhörande konsekvensutredning. Jämställdhetsmyndigheten ställer sig i huvudsak positiv till och välkomnar förslaget. Förslagen bidrar till att uppfylla flera av regeringens jämställdhetspolitiska delmål och då främst det sjätte delmålet om att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män, flickor och pojkar, ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Men även delmålet om ekonomisk jämställdhet att kvinnor och män ska ha samma möjligheter och villkor i fråga om betalt arbete som ger ekonomisk självständighet livet ut. Eftersom utredningen sker inom ramen för genomförandet av den nationella strategin omfattar den hela området mäns våld mot kvinnor och därför bör utredningen genomgående använda begreppet mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Jämställdhetsmyndigheten instämmer i Socialstyrelsens bedömning av konsekvenser för jämställdhet men vill också framhålla att om barn som lever i våld inte utreds, kan detta även påverka kvinnors möjlighet att leva ett fritt och självständigt liv.

Jämställdhetsmyndighetens svar utgår från aktuella internationella och nationella ramverk, och beaktar bland annat Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet (Istanbulkonventionen), Nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor (regeringens skrivelse 2016/17:10), Åtgärdsprogram för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor 2021–2023 (2021-12-22 A2021/02397), Barnkonventionen (SOU 2016:19) samt Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende (SOU 2017:112). Jämställdhetsmyndigheten välkomnar Socialstyrelsens förslag som syftar till att författningen ska vara aktuell och ändamålsenlig samt bidra till att öka skyddet för våldsutsatta personer och barn som bevittnat våld och utsatts för våld, med följande synpunkter i den fortsatta hanteringen av ärendet.

- Jämställdhetsmyndigheten har i ”Uppdrag att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter, med fokus på kvinnor och barn”¹ under arbetets gång konstaterat brister i hanteringen av ärenden samt i lagstiftningen. Det föreligger behov av att revidera aktuella författningar. I nuvarande författning ingår lagrummet om skyddade personuppgifter i kapitlet om rutiner och det är positivt att paragrafen förs över. Dock menar Jämställdhetsmyndigheten att det är otillräckligt att enbart reglera området skyddade personuppgifter genom att ålägga socialnämnden att fastställa rutiner för skyddade personuppgifter. Jämställdhetsmyndigheten anser att området skyddade personuppgifter är så omfattande och komplext att det utöver skrivelsens förslag behövs ytterligare förtydligande lagstiftning med klargörande förarbeten om nämndens ansvar. Jämställdhetsmyndigheten anser att det finns ett stort behov av att en utökad vägledning till yrkesverksamma tas fram.
- Jämställdhetsmyndigheten motsätter sig konsekvensutredningens förslag att inte föra över bestämmelsen i 6 kap. 1 § första stycket SOSFS 2014:4² för att istället ersätta paragrafen med en hänvisning till 11 kap. 1 § första stycket Socialtjänstlagen (2001:453), SoL³. Denna förändring anser Jämställdhetsmyndigheten inte vara förenlig med barns bästa.

Synpunkter enligt utredningens disposition

2.2.4 Fler omständigheter som påverkar våldsutsattas behov av stöd och hjälp

Enligt 5 kap. 11 § SoL hör det till socialnämndens uppgifter att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp. I konsekvensutredningen ges exempel på vad nämnden kan erbjuda för insatser. Jämställdhetsmyndigheten vill i detta sammanhang lyfta behovet av stöd och hjälp för den som beviljats skyddade personuppgifter. Konsekvenserna för den som beviljats skyddade personuppgifter kan vara omfattande och stöd behövs på i stort sett alla livets områden, såsom stöd på kort och framförallt lång sikt, fysiskt, praktiskt och psykiskt stöd samt ekonomiskt bistånd m.m. För våldsutsatta personer som beviljats skyddade personuppgifter innebär det att hela livssituationen påverkas. Det kan t ex innebära att vuxen och eventuella barn måste flytta från sin bostad och kommun. Ibland måste de flytta mer än en gång då bostadsorten röjts. Det kan innebära negativa ekonomiska konsekvenser på grund av arbetslöshet och svårigheter i kontakten med myndigheter. Många tvingas leva med skyddade personuppgifter under lång tid. Det kan finnas en risk för att yrkesverksamma ser beviljande av skyddade personuppgifter som slutet på våldsutsattheten men i själva verket är det starten på en mängd svårigheter för den våldsutsatta och dennes barn.

---

¹ Uppdrag att höja kunskapen om våldsutsatta personer som lever med skyddade personuppgifter, med fokus på kvinnor och barn A2021/00971

² 6 kap. 1 § första stycket SOSFS 2014:4 När socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller 2. Bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot en närstående ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp.

³ 11 kap. 1 § SoL Socialnämnden sak utan dröjsmål inleda utredning av vad som genom ansökan, anmälan eller på annat sätt har kommit till nämndens kännedom och som kan föranleda någon åtgärd av nämnden.

Samhällets stöd riskerar att upphöra när den som utsatts för våld har beviljats skyddade personuppgifter och tillsynes ordnat upp sitt liv. Jämställdhetsmyndigheten anser därför att paragrafen 2 kap. 7 § SOSFS 2014:4 att socialnämnden ska fastställa rutiner för hur skyddade personuppgifter ska hanteras inte är tillräcklig. Jämställdhetsmyndigheten menar att nämndens ansvar för personer med skyddade personuppgifter borde stärkas och tydliggöras. Enligt Socialstyrelsens meddelandeblad om Skyddade personuppgifter – Ökat skydd för hotade och förföljda personer Nr 1/2019, framgår bland annat att det är viktigt att socialtjänsten har beredskap för att möta och hjälpa personer i olika livssituationer med skyddade personuppgifter. Trots detta brister skydd och stöd till den som är utsatt för våld och beviljats skyddade personuppgifter.

2.2.6.1 Utredningar av barn

Jämställdhetsmyndigheten menar att 6 kap. 1 § första stycket SOSFS 2014:4, att när socialnämnden får kännedom om att ett barn kan ha utsatts för våld eller andra övergrepp av en närstående, eller bevittnat våld eller andra övergrepp av eller mot närstående ska nämnden utan dröjsmål inleda en utredning om barnets behov av stöd och hjälp, ska föras över till den nya författningen. Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2014:4 och ovan nämnda paragraf infördes som en konsekvens av de två nationella tillsynerna ”Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld – alla kommuners ansvar”, slutrapport från en nationell tillsyn 2008-2009 som genomfördes av länsstyrelserna och Socialstyrelsen samt av Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg (IVO) 2012–2013, ”Våldsutsatta kvinnor och barn som bevittnat våld”, slutrapport från en nationell tillsyn 2012-2013. Som ett resultat av tillsynerna framkom att det fanns brister gällande socialnämndens skyldighet att inleda utredning vid kännedom att barn far illa, utsatts för våld och bevittnat våld. Denna förstärkning i lagstiftningen medförde att fler utredningar inleddes vilket i sin tur innebar att fler barns rättigheter och behov synliggjordes samt insatser till skydd och stöd för barn ökade. IVO:s senare granskningar i tillsyn visar dock på att trots att fler barn utreddes fanns det fortfarande stora brister och skillnader i landet i socialnämndernas hantering gällande barn som far illa.

Jämställdhetsmyndigheten bedömer att paragrafen fyller en viktig funktion och att Socialstyrelsens argument för att inte flytta över skrivningen till den nya författningen för att i stället hänvisa till 11 kap. 1 § SoL är en försämring och en tillbakagång. Risken finns för att barn som utsatts för eller bevittnat våld åter osynliggörs och att de blir utan stöd och insatser utifrån sina behov och rättigheter enligt Barnkonventionen.

Jämställdhetsmyndigheten anser inte att Socialstyrelsen tagit hänsyn till de positiva synpunkter som framkommit i konsekvensutredningen utan lagt vikt vid och väljer att bejaka de olägenheter som beskrivs i form av tolkningssvårigheter och oklarheter gällande paragrafen. Jämställdhetsmyndigheten menar att nämndernas osäkerhet gällande tolkningen av paragrafen kan åtgärdas genom stöd, hjälp och vägledning i hur i hur paragrafen ska användas och tolkas. Att inte föra över nuvarande paragraf om att utredning ska inledas utan dröjsmål och istället hänvisa till 11 kap. 1 § Socialtjänstlagen (2001:453), Sol, bedöms varken underlätta eller förtydliga nämndernas ansvar när det gäller att inleda utredning. Snarare finns det en risk att förhandsbedömningarna ökar och att utredning inte inleds. Syftet med 6 kap. 1 § SOSFS 2014:4

är att en förhandsbedömning inte ska genomföras utan att utredning ska inledas utan dröjsmål. Vid en hänvisning till 11 kap 1 § SoL, kommer följande lagrum därför åter bli ett alternativ. Av 11 kap. 1a § andra stycket SoL⁴, framgår att beslut att inleda eller inte inleda utredning ska, om det inte finns synnerliga skäl, fattas inom fjorton dagar efter det att anmälan har kommit in.

I Socialstyrelsens konsekvensutredning framkommer att när nämnden fått kännedom att ett barn kan vara våldsutsatt eller kan ha bevittnat våld, i regel är en omständighet som kan föranleda en åtgärd av socialnämnden vilket också då skulle vara garant för att utredning inleds. Orden ”i regel” lämnar dock ett utrymme för att göra en förhandsbedömning och därmed en möjlighet för nämnden att besluta att utredning inte ska inledas.

Jämställdhetsmyndigheten anser att detta förslag kommer att få påverkan på nämndernas arbete och i deras ansvar att inleda utredning vid kännedom om att barn och unga utsatts för våld och bevittnat våld vilket kan leda till att risken för att barns och ungas rätt till skydd och stöd inte tillgodoses.

Jämställdhetsmyndigheten anser vidare att en konsekvens av att inte föra över paragrafen till den nya författningen är att den inte harmoniserar med regleringen av barnfridsbrott enligt 4 kap. 3 § brottsbalken (BrB), som innebär att det blir straffbart att utsätta ett barn att bevittna vissa brottsliga gärningar, såsom vålds- och sexualbrott i nära relationer och som syftar till att stärka det straffrättsliga skyddet för barn som bevittnar vissa brott av närstående. Socialnämnden är i detta en central aktör som ofta får kännedom om att barn bevittnat våld och har makt och myndighet att inleda utredning och bevilja insatser.

Av Socialstyrelsens barnkonsekvensanalys om socialnämndens utredningar framgår att det inte kommer att innebära någon förändring av de krav avseende utredningar som åligger socialnämnden genom att inte föra över 6 kap. 1 § SOSFS 2014:4. Jämställdhetsmyndigheten håller inte med om detta och motsätter sig förslaget. Jämställdhetsmyndigheten bedömer att det kommer påverka barnets rätt och barnets bästa då det finns en risk att socialnämnden inte inleder utredning vilket motverkar intentionen om förbättrad upptäckt av våld och starkare skydd och stöd för våldsutsatta barn och barn som bevittnat våld. Jämställdhetsmyndigheten menar därför att paragrafen ska flyttas över till den nya författningen.

För Jämställdhetsmyndigheten

Berit Jernberg
Avdelningschef

Lena Landén Jonas
Utredare

I ärendets slutliga handläggning har avdelningschefen Berit Jernberg och chefsjurist Anna Tingbäck deltagit.

---

⁴ 11 kap. 1 a § andra stycket SoL Beslut att inleda eller inte inleda utredning ska, om det inte finns synnerliga skäl, fattas inom fjorton dagar efter det att anmälan har kommit in. Ett sådant beslut behöver dock inte fattas om det redan pågår en utredning om det barn eller den unge som anmälan avser.